

PRAVDY A OMYLY DUCHOVNÉHO VÝSKUMU

RUDOLF STEINER

GA 69a

VII. Otázky života a hádanka smrti I

16. februára 1913, Tübingen

Dnes večer by som chcel hovoriť o dôležitých otázkach života z pohľadu takzvanej duchovnej vedy, teda z pohľadu, ktorý dnes nie je populárny a ktorý má voči sebe výnimočne veľa predsudkov. Dovolím si však povedať, že to, čo sa neskôr stalo spoločným majetkom ľudstva v tej či onej oblasti, bolo v minulosti nepopulárne a bolo vystavené predsudkom. Preto chcem prejsť k objektu bez ďalšieho predstavovania.

Duchovná veda sa zaoberá uzavretou oblasťou svetonázoru. Ak sa však pozrieme na obsah duchovnej vedy, všetko sa rovná zodpovedaniu dvoch otázok existencie, ktoré nevznikajú v oddelenej oblasti vedy, ale objavujú sa všade v živote. Sú to také hádanky existencie, ktoré zdôrazňujú nielen intelektuálny záujem, ale aj najhlbší záujem človeka; na riešenie týchto otázok je človek nielen zvedavý, ale túži po ich riešení, pretože sa s tým spája vnútorný pokoj, životaschopnosť, ale aj bolesť, pochybnosti, trápenie. Čo sa týka, môžeme zhrnúť dvoma slovami: ľudský osud a ľudská nesmrteľnosť – alebo by sme mohli povedať, smrť.

Ľudský osud kladie veľké vážne otázky na každom kroku. Uvedomujeme si, že do bytia vstupuje človek a obklopujú ho starosti a snahy, takže bude mať viac či menej bolestnú existenciu; alebo si uvedomíme, že prejavuje nízke schopnosti a predispozície, takže sa nemôže stať žiadnym cenným členom

ľudstva. Proti nej vstúpi do existencie iná ľudská bytosť bez viny alebo zásluh, čoskoro obklopená podávaním rúk, takže jej osudom bude skutočne šťastná existencia. Uvedomujeme si, že u neho sa objavujú aj rané schopnosti, ktoré mu umožňujú stať sa užitočným členom spoločnosti. Možno dokážete tieto otázky odmietnuť svojím rozumom a nedovoliť sa k vám priblížiť. Ak však v živote prehovoria naše vnemy, ak sa naše želania musia vyrovnáť so životnými podmienkami, potom sa v podvedomých hĺbkach života vynoria všetky priania a vnemy, ktoré prebúdajú úzkostnú túžbu po odpovediach na takéto otázky. Možno nie v túžbe po poznaní, ale v pozitívnom alebo negatívnom prístupe k životu cítiť, ako duša nabáda poznať niečo, čo je tak, ako som to navrhol.

Hádanka smrti sa približuje najmä k ľudskej bytosti. To, čo ľudia vedia o nesmrteľnosti, často nevyzerá vedecky. Koľko vášne, koľko predsudkov obsahuje táto otázka. Strach zo smrti alebo túžba predĺžiť existenciu je súčasťou hodnotenia otázky a odpovede, ktorú si väčšina ľudí chce dať. Keď sa prírodné vedy mali objaviť ako svetonázor, boli ľudia, ktorí úplne popierali možnosť, že by duša po smrti existovala, a možno povedať, že medzi týmito popieračmi boli mnohí, ktorí často morálne prevyšovali tých, ktorí prijali nesmrteľnosť. Títo ľudia si povedali, že to, čo sme počas života odpracovali, chceme obetovať verejnosti. – Títo ľudia to považovali za niečo morálne vyššie než sebecké želanie pokračovať v zostavenom. Nemožno poprieť, že takéto osoby sú morálne.

Existuje však hľadisko, z ktorého musí byť otázka nesmrteľnosti postavená aj celkom vedecky, ak dnes túto vedeckosť úplne nepociťujeme. Ak si trochu precvičíme sebaopoznanie, spoznáme, že to, čo človek tvorí a čím sa stáva ako človek, má osobný individuálny charakter. S trochou introspekcie si môžete povedať, že to najlepšie je tak špecifické pre každú dušu, že to nemôžeme dať žiadnej verejnosti. Ak by sa po smrti zničilo vedomie našej duše, stratilo by sa to najcennejšie nielen pre nás, ale aj pre

svetovú ekonomiku. Má platiť, že ľudská bytosť tvrdo pracuje na niečom, čo je pre neho na zemi najcennejšie a čo je v okamihu zničené? - Niečo také sa vo vesmíre nestáva. Stáva sa, že sily, ktoré sú veľmi napäté, sú začlenené do svetovej ekonomiky. Tam sa otázka stáva iba vedeckou.

Takto sme charakterizovali obe otázky – otázku ľudského údely a otázku ľudskej nesmrteľnosti. Dnes je duchovná veda nepopulárna, pretože je dosť zvláštna pre zaužívané spôsoby myslenia. Človek je zvyknutý počítať s vonkajšími zmyslovými pozorovaniami a s intelektom, ktorý je viazaný na mozog. S týmito prostriedkami sa však nemožno vyrovnáť so skutočným bytím ľudskej prirodzenosti. Potom vyvstáva otázka, či existujú iné kognitívne možnosti? Duchovná veda chce len dodať všeobecnej intelektuálnej kultúre, že existujú špeciálne metódy na dosiahnutie takýchto kognitívnych schopností. Aby sme to spoznali, musíme ako východiskový bod zobrať fenomén, ktorý súvisí so smrťou, ktorý sa neberie dostatočne do úvahy, pretože ho nevyužívame ako príležitosť na kladenie otázok, na ktoré sme zvyknutí. To, čo sa objavuje zriedkavejšie alebo takým spôsobom, že nás to desí ako smrť alebo osud, sa stáva hádankou. Každodenné vedomie však prechádza dôležitou hádankou, hádankou spánku. Ak sa chceme priblížiť k otázke smrti, musíme prejsť touto hádankou.

Každý deň vidíme, ako sa naše vedomie počas spánku ponára do ničoho. Zoberme si fakt zaspávania úplne mimo vedeckých hypotéz. Údy prestávajú vykonávať svoje služby, duša sa cíti zle nastavená na zmysly, na vnútorný život, ktorý je spätý s fyzickým telom; potom začína temnota bezvedomia. Existuje na to veľa vedeckých názorov; nechceme ich dnes spomínať, hoci by bolo veľmi zaujímavé, do ktorých pokusov sa človek v našej dobe púšťa. My však chceme robiť duchovno-vedecké úvahy.

Najprv to, čo duchovná veda hovorí o spánku. Z tejto hypotézy vyplývú fakty. Duchovná veda tvrdí, že je nelogické predpokladať,

že celý denný život so všetkými svojimi skúsenosťami sa prepadá do ničoho a ráno sa stáva novým. Zážitky predsa niekde musia existovať. Na druhej strane, duchovná veda sa musí pripojiť k názoru, že človek v sebe nemôže nič objaviť ako príčiny, prečo by ho mali napĺňať mentálne obrazy, keďže ich celý bdely deň v sebe obsahuje. Duchovná veda to všetko – mentálne obrazy, spomienky a tak ďalej denného života bdenia – považuje za duchovno-duševnú realitu, ktorá sa počas spánku sťahuje z fyzického tela a éterického tela a vstupuje do duchovného sveta, takže ľudská bytosť je svojou vnútornou existenciou mimo fyzického tela. Potom je ľudská bytosť v duchovnom svete a ráno sa táto duchovno-duševná ľudská bytosť opäť ponorí do tela, do zmyslov, do mozgu a tak ďalej. Oddelili sme teda ľudskú bytosť počas spánku akoby v telesnej a duchovno-duševnej bytosti; oboje sa po prebudení opäť spojí.

Materialistický monista bude argumentovať, ako môže niekto takýmto spôsobom hrešiť proti pohľadu monizmu; rozdelil si ľudskú bytosť na dve časti. – Môžete namietat, že chemik spácha ten istý hriech, ak rozdelí vodu na vodík a kyslík; ale tam mu to nemôžeš zakázať. Nijako inak v duchovnej vede nehovoríme o dualite ľudskej bytosti. Kto nepozná metódy chémie, aby rozpoznať existenciu vodíka vo vode, mohol by tiež povedať, že vodík neexistuje. Niekto teda môže tvrdiť, že neexistuje, čo opúšťa telo spánkom. Týka sa toho, že počas spánku si duchovno-duševná ľudská bytosť neuvedomuje samu seba. Pre bežné vedomie všetko, čo tam nie je, ak to opustilo telo. Všetko závisí od toho, že ľudská bytosť dokáže rozpoznať to, čo opustilo telo, ako niečo skutočné.

Človek to dosiahne pravidlami, ktoré musí duchovný bádateľ aplikovať na seba. Dosiahne to, kým sa dostane do stavu, ktorý je podobný spánku, no zároveň sa od neho líši. Znakom spánku je nečinnosť zmyslov, rozumu a nakoniec bezvedomie. Mohol by teraz nastať aj iný stav? Áno. Na tento účel predpokladáme, čo sa

potom ukáže ako pravdivé; predpokladáme, že človek sa skutočne zbaví svojho tela, takže v spánku táto nadzmyslová bytosť nemôže zažiť seba v obvyklom stave. Ak by sme mohli spôsobiť čokoľvek, čím by táto duša stále prežívala samu seba, pohyb končatín a tak ďalej by bol vylúčený, ale vedomie by stále existovalo. Človek spôsobuje tento stav vnútornými prostriedkami, meditáciou, koncentráciou alebo kontempláciou.

V duši sú sily, ktoré človek musí len posilniť, ak má úplné vedomie nahradiť nevedomie spánku. Človek to dosiahne tak, že ľudská bytosť svojvoľne potláča pohyb končatín, stíchne ich tak, ako telo spí, potom vylúči všetky vonkajšie dojmy, ktoré odvádzajú jeho myšlienky. Tento stav musí umelo spôsobiť vonkajšiemu svetu a potom musí vylúčiť myšlienky zvyčajného života. Ak sa toto prázdne vedomie vyskytne v bežnom živote, potom ľudská bytosť zaspí. Dlhé, trpezlivé cvičenia však umožňujú dotyčnému udržať [vedomie] nažive, a potom ide o to, aby svojvoľne posúval akýkoľvek mentálny obraz v strede svojho vedomia a naplňal ním svoje vedomie. Veci vonkajšieho sveta sa na to nehodia; oveľa lepšie sú symbolické obrazy, ktoré sami vyrábame. Každý môže povedať, že mať takéto mentálne obrazy je šialená vec. Dôležité však je, čo v duši spôsobia.

Predstavme si napríklad dva poháre, jeden je prázdny, druhý obsahuje trochu vody. Teraz si predstavíme, že do prvého pohára neustále nalievame vodu a tým sa ten druhý nestáva prázdny, ale plnším a plnším. Toto je v skutočnosti celkom šialený obrázok. Tu však nezáleží na tom, že tento obraz pôsobí alegoricky pre hlboké tajomstvo: lásku. Láska je niečo, s čím sa nedokážeme vyrovnáť s ľudskými obrazmi. Je to tajomstvo. Jednu z jej vlastností však môžeme dať tým, čo dáva duša: stáva sa bohatšou a bohatšou. Láska má vlastnosť, ktorú môžeme vyjadriť alegoricky, a tam nájdeme toto špecifické to, čo sa používa v inej oblasti.

Zoberme si okrúhly medailón ako ďalší príklad. Pomocou neho možno určiť všetky vzťahy: polomer, priemer, obvod, plochu atď., ale rovnako dobre to môžete urobiť aj s nakresleným kruhom. Keďže jeho zákonitosti platia aj pre medailón. Matematika ukazuje takéto symboly zákonitostí večne. Duchovný bádateľ nerobí nič iné, len že túto matematickú metódu aplikuje do vyššej oblasti nielen na myslenie, ale aj na život. O týchto symboloch nešpekulujeme, ale záleží na tom, aby k nim smerovali všetky naše impulzy a týka sa to sily, ktorú tam rozvíjame. Zatiaľ čo ľudská bytosť normálne odvracia myseľ od vecí, my úplne koncentrujeme svoj duševný život, aj keď len na pár minút. V týchto veciach musíte pokračovať roky, potom sa dostaví konkrétny výsledok: ľudská bytosť teraz cíti, že to, čo upadlo, inak, do nevedomia, sa v ňom aktivuje, že je to niečo, čo bolo naplnené, inak vôbec ničím.

Musíte sa otvoriť mnohým takým obrazom. Potom sa konkrétne zážitky objavia ako obrazy, ako „predstavy“; vystreľujú pred nami, čelia nám. S ním už dosiahnete niečo, s čím však musíte zaobchádzať opatrne. Nieкто, kto stojí na materialistickom pohľade, správne povie, teraz ste to doviedli rovnako ďaleko ako tí, ktorí majú halucinácie a vízie, ktoré nemajú žiadnu hodnotu. – Naozaj, je tu útes. Ľudia, ktorí zažijú takéto vízie, v nich uveria ako v niečo skutočné, čo je oveľa reálnejšie ako veci, ktoré vidia svojimi očami. Sú ľudia, ktorí pre svoje bludy vymyslia najlogickejší systém, aby si ich udržali. Existuje pojem, ktorý to všetko vysvetľuje, je to slovo „sebaláska“. Prečo ľudská bytosť verí týmto obrazom? Kvôli sebaláske; pretože ich sám vyvinul; pretože človek sa nemôže stotožniť s tým, čím je vnútorný. Duchovný bádateľ to musí mať na pamäti. Musí mať takú pevnú vôľu, aby si povedal, že to, čo vidím, je len odrazom mojej bytosti.

Duchovný bádateľ musí byť taký silný, aby svojou vôľou mohol odstrániť celú túto predstavivosť. Ak človek dovtedy vyvinul svoju dušu tam, kde sa obsah duše javí ako predmety, potom musí byť

odhodený späť do ničoho, a potom možno povedať, že sa pripravuje na duchovné vnemy. Nezáleží až tak na tom, že rozvíjate tú alebo onú víziu, ale že rozvíjate zvyčajne spiace sily duše. Patrí k tomu najmä pevná vôľa. Ľudská bytosť je najprv oboznámená s celou silou sebalásky. Toto treba poraziť. Tu ide o ťažké víťazstvo. Musíte uhasiť to, čo ste dobyli.

Cesta k sebapoznaniu spôsobuje, že sily, ktoré človek pozná len ako vnútorné, pôsobia silou prírodného javu. Sily duše fungujú ako prírodné živly. Pozeráte sa na seba ako na druh prírody. Potom dôjde k určitému zážitku, ktorý sa nazýva „stretnutie so strážcom prahu“. Môže prebiehať rôznymi spôsobmi. Uvediem len príklad, cítite niečo nové, čo vami prejde ako blesk, alebo máte pocit, že vaše telo je rozpustené a stále zostáva. Cítite sa neschopní používať svoje telo. Toto je veľmi dôležitý moment. Máte pocit, akoby boli vaše ruky prikované k telu a váš mozog je niečo, nad čím nevyvíjate silu, ktorá mentálne funguje ako prekážka. Musíte sa pripraviť na to, aby ste vydržali túto chvíľu. Táto príprava spočíva v tom, že posilníte svoju odvahu. Tento moment musíte zažiť nebojácne.

Sú k nemu pripojené niektoré ďalšie skúsenosti, ktoré nám umožňujú spoznať, čo to znamená čeliť vlastnému telu, zvyčajným silám duše, ako sú veci. Zmysel a premožiteľnosť sebalásky spoznáte až teraz. Pretože pre bežnú skúsenosť nemožno túto chvíľu vydržať bez primeranej prípravy, nazývame túto skúsenosť stretnutím so strážcom prahu, pretože pred ním stoja dobrí duchovia a chránia nás pred touto skúsenosťou.

Závisí to od takýchto skúseností, že si vytvoríte určité prísne morálne impulzy. Tým získavate zrelosť budovať duchovno-vedecké poznanie len na zdravej duši. V porovnaní s tým, čo musí duchovný bádateľ zažiť predtým, ako sa dostane do duchovného sveta, je námietka detinská, že sa duchovný bádateľ oddáva akejkolvek mánii. Úplne pozná zážitky mánie, vízie. Vie, ako ich odstrániť zo svojej duše. Ak je schopný vymazať výsledky

sebalásky, objaví sa pred ním nový svet úplne objektívny; napĺňa sa individuálnymi vecami a bytosťami, ako aj vonkajší fyzický svet sa napĺňa individuálnymi vecami a bytosťami.

Naša doba má dosť silnú tendenciu akceptovať niečo nadzmyslové a možno si všimnúť, ako sa tento trend stáva prominentným. Chcem poukázať len na mimoriadny fakt. Charles William Eliot (1834-1926, americký chemik), predstavenstvo Harvardskej univerzity v Amerike, usporiadal v roku 1909 prednášku, kde hovoril o akomsi budúcom náboženstve, ktoré na vedeckom základe uznáva nadzmyslové. Povedal, že ľudia vždy uznávali absolútnu bytosť duše, ktorá nepodlieha vonkajším fyzikálnym zákonom. – Takýto tip nachádzame u mnohých učencov. Takéto osoby by sa však chceli zastaviť pri tipe. Hovorí sa, že existuje duša, duša a duša. Áno, je to presne tak, ako keby sa hovorilo o najrozličnejších rastlinách a zvieratách: toto je príroda, príroda a príroda. Ak však duchovný bádateľ rozpráva podrobnosti o duchovnom svete, tieto osoby sa stanú nepríjemnými. Nestačí poukázať na skutočnosť, že existuje duch a duša. Ak však niekto tvrdí, že v duchovných svetoch sú bytosti a udalosti, potom sa títo ľudia stanú nepríjemnými a povedia, že toto sú sny. Nedá sa povedať, že všetko, čo sa pred duchovným bádateľom vynorí, je klam. Keďže duchovný bádateľ sa podieľal na skúsenostiach, ktoré mu umožňujú rozlišovať.

V prírodných vedách je to však úplne rovnaké; človek musí tieto veci zažiť. Ak človek nikdy nevidel veľrybu, zoológia nemôže dokázať, že veľryba existuje. S ním sa niektoré námietky vyvracajú. Schopenhauer charakterizoval časť svojho systému tým, že povedal, svet je moja myšlienka. – Tým uviedol, že nemožno oddeliť vnemy od mentálnych obrazov. Existuje však ľahké, aj keď triviálne vyvrátenie. Ak si predstavíme, že sa svojej pokožky dotkneme železným kúskom 900 stupňov Celzia, môžeme si tú bolesť predstaviť pravdepodobne v myšlienkach, ale iba predstavované horúce železo nespôsobuje bolesť ako

skutočná. Existuje dôkaz, ktorý vytvára život. To isté platí pre duchovný život; treba to zažiť do konca.

Ktosi namietal, pri veľkom smäde si človek vie predstaviť chuť a osviežujúci účinok limonády. Áno, ale smäd týmto obrazom neuhasíte. Nie je dovolené používať intelektuálne hry. Duchovný bádateľ musí pokročiť tak ďaleko, že dokáže rozlíšiť realitu a špekulatívnu fikciu, tak ako treba rozlišovať realitu a mentálny obraz vo fyzickom svete.

Ľudská bytosť tak vstupuje do toho sveta, v ktorom sa nachádza každú noc potom, čo opustila svoje fyzické telo, kde je aj v duchovnom svete, okrem toho, že nemá žiadnu vnútornú aktivitu. Cvičením sa jeho duša a myseľ natoľko posilnia, že zažije seba a svoje prostredie.

Teraz začnete chápať, že niečo duchovné tvorí základ ľudskej bytosti. Ak ste raz zažili, ako môžete byť oddelení od tela, ako nevykonávate moc nad týmto telom a napriek tomu je vaše vedomie zachované, rozumiete niečomu inému. Chápete, že je to niečo embryonálne, čo pomáha pri vytváraní tela. Potom sa človek celkom vedecky pozrie na ľudský život tak, ako keď vidí rásť rastlinu. Ak by sa [živá bytosť] narodila s koreňmi rastliny a po odkvitnutí zomrela, netušila by, že semeno, ktoré sa vyvinie v kvete, znovu začína proces a že si musíte predstaviť celú rastlinu sústredenú v semeno. Ak ste spoznali ľudské vnútro, rozumiete Goethemu výroku: v starobe sa stávame mystikmi. – Bohatý život duše je ako semienko rastliny.

Pozeráme sa teraz na ľudskú bytosť, ktorá pri narodení vstupuje do existencie, ako sa rozvíjajú jeho schopnosti, a pri jeho smrti si uvedomujeme, že má uložené vnútorné sily, ktoré už nemôže prejaviť telom. Vnútro tak vstupuje do duchovného sveta pri smrti; a ak vidíme narodiť sa ľudskú bytosť, vidíme ju opäť vychádzať z duchovného sveta a pohybovať sa v líniiach dedičnosti otca a matky. Ak hovoríme, že všetky vlastnosti sú zdedené po otcovi a matke, je to ako v starých prírodných vedách, ktoré verili,

že z bahna môžu vzniknúť aj ryby. Iba Francesco Redi povedal, že život môže pochádzať iba zo života.

Duchovný bádateľ pozná ľudské duchovné jadro. Ak niekto tvrdí, že všetko pochádza od otca a matky, treba odpovedať: toto je nepresné pozorovanie. Treba povedať, že to, čo pochádza z predchádzajúcich stelesnení, vstupuje do seba a priťahuje to, čo pochádza od otca a matky. Všetko duchovno-duševné sa vracia k bývalému duchovno-duševnému. To znamená, že sa dostávame k opakovaným životom na Zemi. Prešli sme už mnohými životmi. Všetko, čo má svoj začiatok a koniec. To, čo sme nadobudli ako vnútorné sily, si prinášame do tohto života, aby sme pracovali aj na stavbe svojho tela. Dá sa to pozorovať celkom navonok. Človek sa pozerá na mozog pri narodení a pozoruje, ako sa potom plasticky vyvíja. Tam sa individualita presadzuje. V tom, že sa ocitneme, ak sa staneme duchovnými výskumníkmi, získali sme to v tomto živote.

Z toho plynie ohromujúci dojem, ktorý duchovný bádateľ získava, pretože nemôže nič zmeniť na tom, čo pochádza z predchádzajúcich životov. Tam nám zvláštnym spôsobom čelí hádanka smrti a osudu. Ak trpíme v súčasnom živote, pripravili sme si to sami pre seba v minulom živote. Môže sa to zdať kruté. Predpokladajme však, že raz niekto musí v osemnástom roku života zažiť, že jeho otec príde o majetok. Teraz sa musí niečo naučiť, je to veľmi nepríjemné a môže to cítiť ako niečo extrémne zlé. Vo veku päťdesiatich rokov však bude súdiť celkom inak. Človek teda nemôže vždy správne posúdiť nešťastie, pokiaľ ho prežíva. Musíme si povedať, ak sa vystavujeme tiesni a biede: je to zároveň podmienka rozvoja. Je to len imaginárne, ak človek verí, že toto poznanie je kruté.

Ako nám teraz čelí nesmrteľnosť? Nie ako v mnohých filozofiách, že sa uvažuje o nekonečnej časovej línii a špekuluje sa, ako môže človek vydržať. Nie, získavame niečo, čo sa vnútorne sústreďuje v ľudskom živote; život duše sa sústreďuje, svoje duchovné jadro

nesieme cez bránu smrti do duchovného sveta; spojený s telom náš osud vedie do ďalšieho života a ďalší život opäť využívame na obohatenie svojho vnútra. Napriek tomu celkovo život stúpa. Celý ľudský život pozostáva zo života medzi narodením a smrťou a zo života, ktorý zostáva medzi smrťou a novým narodením. Celá nesmrteľnosť pozostáva z toho, čo robí život sám. Život spoznáваме ako tvorcu nového života, ako rastlinu, ktorá má v semene záruku, že vznikne nová rastlina. Toto je vedecká úvaha. Pravdaže, je pochopiteľné, že voči nej panujú mnohé predsudky, no zažil to aj Francesco Redi. Jeden ho chcel upáliť na smrť. Toto je osud pravdy. Dnes sa už ľudia nespajú, ale hovorí sa o nich ako o bláznoch. Móda sa mení, bytosť zostala. Neskôr sú tieto „potrubné sny“ dané. Tak sa to stane s pravdou: niečo duchovno-duševné môže pochádzať len z niečoho duchovno-duševného. Niektorí, ktorí vie, ako je to so skúmaním duchovného sveta, chápe, že tieto predsudky musia vzniknúť. Ľudia sa spočiatku domnievajú, že prírodné vedy sú v nebezpečenstve. Nasledujúci príklad slúži ako vysvetlenie. Vidíme osobu; dvaja ďalší stoja pred ním a pýtajú sa, prečo tento človek žije? – Ten hovorí, že má pľúca vo vnútri a vzduch vonku, teda žije; toto je vedecký fakt. Proti tomu nemôžete nič namietat. Druhý hovorí, že to nie je jediný dôvod. Pred štrnástimi dňami spadol do vody a ja som ho vytiahol – to je dôvod, prečo žije.

Duchovná veda teda nepopiera žiadne pozorované vedecké fakty; nehovorí nič proti teóriám dedičnosti, pokiaľ samy seba nevyvracajú. Okrem dedičnosti však existuje aj zákon osudu. Duchovná veda úplne uznáva prírodné vedy. Nedorozumenie spočíva len v tom, že prírodné vedy často prekračujú svoje hranice a chcú založiť akúsi duchovnú vedu. Mnoho ľudí hovorí, že treba dodržiavať to, čo vnímajú oči; prírodné vedy môžu rátať len s tým. Potom sa možno pýtať, či mal Kopernik nové astronomické vnímanie.

Nie, prehodnotil to, čo si človek myslel predtým kvôli zmyslovému vnímaniu. Kopernik mal odvalu a duševnú silu, aby nanovo interpretoval zmyslovo vnímateľné. Z toho vznikla nová astronómia, ktorá nevznikla zmyslovým vnímaním. Giordano Bruno prerazil zmyslové vnímanie, pričom oblohu nepovažoval za hranicu. Rovnako ako modrá nebeská klenba pochádza z obmedzení ľudskej intuitívnej schopnosti, nebeská klenba života duše vzniká medzi narodením a smrťou. Duchovne-vedecky stojíme na mieste Giordana Bruna. Duchovná veda prekračuje hranice narodenia a smrti. Ako Giordano Bruno prerazil priestory, duchovná veda prelomila časy.

Galilei mal priateľa, ktorý bol nasledovníkom Aristotela a ktorý od Aristotela niečo nesprávne rozpoznal, že nervy berú srdce ako východiskový bod. Priviedol ho k mŕtvoľe a ukázal, že nervy berú mozog ako východiskový bod. Priateľ povedal, áno, zdá sa, ale s Aristotelom som čítal, že je to inak, a verím mu viac. – Dnes ľudia prídu a hovoria, znie to rozumne, ale u Haeckela to čítame inak. Tu platí Schopenhauerova veta: pravda vždy musela trpieť tým, že sa javí ako paradoxná, ak vstúpi do existencie, pretože nemôže zasadiť na trón rozšíreného omylu. Tak hľadá na svojho anjela strážneho, na čas, ktorého krídlo bije tak pomaly, že niekto, kto spoznal pravdu, medzitým často zomiera.

Musíme pochopiť, že námietka, že len duchovný bádateľ môže niečo vedieť o duchovnom svete, je neopodstatnená. Aby človek našiel pravdu, musí si tým všetkým prejsť, ale duchovný výskum súvisí s duchovnou vedou, ako je tá, ktorú sa maliar musí naučiť k svojmu obrazu. Z obrázku môžeme niečo rozpoznať. Človek môže pochopiť, čo duchovný bádateľ skúmal, ak k tomu, čo má povedať, pristupuje len so zdravým rozumom. Potom nám tieto pravdy dávajú radosť zo života, pomáhajú nám prekonať bezmocnosť a dávajú nám istotu.

Človek nazerá do duchovných svetov nie preto, že niečo z toho má, ale preto, že vniesol [videné] do myšlienok [a konceptov],

ktorým môže každý iný človek rozumieť. Duchovný bádateľ nemá výsledky odlišné od čitateľa či poslucháča. Dostávame tak odpovede nielen na vedecké otázky, ale aj na hádanky života. Ak by sme dokázali rozvíjať ľudskú výchovu tak, aby od mladosti vyrastali ľudia s týmito otázkami, vyvinulo by sa v nás niečo ako predispozícia, ako semienko alebo jadro, ktoré ponúka záruku budúceho života. Životná sila je stále silnejšia a ak sa vonkajšie sily zrúti, cítime, že sa tie vnútorné sústreďujú. Semeno rastliny sa nemohlo cítiť inak v porovnaní so zvädnutými listami ako duchovno, ktoré vstupuje svojou silou cez bránu smrti. Toto a nielen veda dáva odpovede na život. Utešujú nás v najťažších situáciách. Na to človek nemusí byť duchovným bádateľom. Keďže človek môže ochutnať jedlo bez toho, aby bol chemikom, nie každý musí byť duchovným výskumníkom. Musia byť len niektoré. To sa stáva pevným presvedčením v duši, takže sa človek naučí zaobchádzať s nepriateľstvom proti nemu, ako povedal Goethe popieračom pohybu vo svojom *Zahme Xenien III (zbierka výrokov)*. Goethe odpovedal zdravým rozumom. Tento názor nemožno jednoducho filozoficky vyvrátiť.

Môže sa stať niečo nepriateľské;
Zachovaj chlad, mlč;
A ak popierajú pohyb,
prejdite okolo nich pred ich nosom.

Na oponentov možno aplikovať humor; treba však nielen veriť, ale aj vedieť, ako je to s pravdou. Duchovná veda sa teda zoznami so životom, teda tí, ktorí cítia vnútorné posilnenie duše a ako sa v živote prispôsobuje, cítia niečo podobné, ako to cítil Goethe voči popieračom pohybu. Takto môžeme zhrnúť všetko, čo vyplynulo z našej dnešnej úvahy v senzácii voči odporcom duchovnej vedy:

Môže sa stať niečo nepriateľské;
Udržujte v pohode, zostaňte pokojní;
A ak zapierajú ducha,
už nerozmýšľaj.
Áno, uznajte konečne, že majú pravdu;
Pretože ich myseľ je v zlom stave.